

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

שלה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת שלח

- א יתמו - ע"י מידת התמימות ינצל מכל רע
- ב ממעייני הישועה - האמונה תחיש ישועתו
- ג וכן היינו בעיניהם - מעלת עזות דקדושה, לא יחשוב מה אומרים עליו הבריות
- ד כבוד חברך - זהירות בכבוד הבריות
- ה ה' שמעה תפילתי - כוחה של תפילה
- ו והייתם קדושים לאלוקיכם - עיקר גדולתם של ישראל בכפיית יצרם
- ז ולא תתורו אחרי עיניכם - מעלת וחומר ענין שמירת העיניים
- ח הננו ועלינו - ישוב בתשובה וייחשב כמי שלא נפל כלל
- ט לא ידח - אין מי שמרוחק מהבורא

פרשת שלח

יתמו - ע"י מידת התמימות ינצל מכל רע

במסעם לארץ ישראל מבלי לחקור היאך יצליחו לכבוש את הארץ אזי בוודאי היו מנצחים, וכדכתב רש"י (פרשת דברים) דאם לא שלחו מרגלים לא היו צריכין לבלי זיין, אך מאחר שאבדו את מידת התמימות וחקרו אחר העתידות שוב לא היו עם הקב"ה וכבר אין שום תימה להיכן שהגיעו... כי לולא ה' עזרתה לנו אין ביד אנוש להחזיק מעמד כלל.

וז"ל ה'שם משמואל', אך הנה כתיב תמים תהי' עם ה' אלוקיך, פירש"י אז תהי' עמו ולחלקו, ומתנאי התמימות שלא יחקור על העתידות ולא יתחכם לילך אחר דעתו אלא להיות בטל לרצון השי"ת. וכמו שאמרו ישראל על הים 'אין לנו אלא דברי בן עמרם'. ומובן שבמה שאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ, זו היתה נטיה מדרבי התמימות, וממילא נסתלק מהם שם ה' שהיה עמם (עיי"ש עוד).

בפרשתן (יג ג), 'וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' כולם אנשים ראשי בני ישראל המה', וברש"י, כולם אנשים. כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו. ותמוה הדבר עד מאד, מאחר שהיו כשרים עד שהקב"ה בעצמו העיד על כשרותם וקראם 'אנשים' לשון חשיבות, א"כ כיצד נפלו לאחמ"כ 'מאיגרא רמא לבירא עמיקתא' כל כך. נוראות ביאר הרה"ק ה'שם משמואל' (שנת תרע"ז) שכבר כתב רש"י על הפסוק (דברים יח יג) 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך' - התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו, ומכלל הן אתה שומע לאו, שאם לא תתהלך עמו בתמימות אז לא תהיה עמו ולחלקו... ואילו לא היו מאבדין את ה'תמימות' אלא היו ממשיכים

א. וכבר רמז לה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם בפרשתן) בקרא בפרשתן (יג ט) 'עמלק יושב בארץ הנגב', כי ידוע מאמר חז"ל (ב"ב כה:) 'הרוצה להחכים ידרים', נמצא שה'נגב' זהו צד דרום רומז לחכמה, ומי שמתנהג ב'חכמה יתירה' (ביאובער חכמ'קייט) - כשאין מקומה נכון וראוי, זה נחשב כמעשה עמלק.

וכך איתא ב'בעל הטורים' על הפסוק 'שלח לך אנשים', ש'סופי תיבות' עולה לתיבת 'חכם', וכלומר, שלח לך והרחק ממך את ה'חכם' המתחכם, ולמד ממעשה המרגלים שע"י החכמה יתירה - אויבער חכם'קייט, קלקלו הכל. הנה איתא בגמרא (מכות כד:) 'כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים', יש שדרשו טעם לשבח מדוע יצא דווקא 'שועל' מבית קדשי הקדשים ולא בעל חי אחר, שכן השועל הוא הפקח שבחיות (ברכות סא:) ועל ידי ה'פקחים' המתחכמים בדעתם נגרם חורבן בבית קודש הקדשים...

וכך ביאר הרה"ק ה'מעגלי צדק' מדעעש זי"ע בלשון הכתוב בפרשת ציצית שבסוף הפרשה 'ולא תתורו אחר לביבכם' (טו לט), שנראה מכאן ש'ציצית' מועילה שלא נתור אחר מחשבות הלב, ומבאר בזה, כי הנה ידוע חומר איסור שעטנז וכלאיים, ואף על פי כן איתא בגמ' (יבמות ד:) כי התירה התורה להטיל כלאיים בציצית [באופן שהבגד הוא מפשתים, כי התכלת הוא צמר], והרי להדיא 'כי לא מחשבותי מחשבותיכם', שהלא בשכל אנוש לא ניתן להבין היאך יתכן שדווקא בקיום מצוה יהא ניתן להביא שעטנז, ומכאן ילמד אדם שלא לחפש טעמים ולתור אחר לבבו לעשות כפי הבנתו, כי אין בקוצר שכלנו למצוא חקר אלו, ומצוות ציצית מועילה 'למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי בלא לנטות ימין ושמאל.

ב. כה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בפרשתן) וז"ל. המרגלים היה כוונתם לטובת ישראל לבד, שראו שבני ישראל שרויים במדבר במצב טוב מאוד - לומדים תורה אצל משה רבינו ע"ה, ואין להם שום טרדה מטרדת עולם הזה, לא ממזון ולא מכסות, רק כולם עוסקים בעבודת השי"ת, וניזונים לחם מן השמים. והיו חסים על ישראל שלא יכנסו לארץ כי שם יהיה להם טרדות עולם הזה בעבודת הארץ, וסיכנו עצמם עבור טובת ישראל, ופעלו שנתעכבו ישראל במדבר עוד ארבעים שנה, וניזונו לחם מן השמים. ואעפ"כ לא היה זה לרצון בשמים, משום שלא טוב לומר עצות בהנהגת השי"ת, שמסתם כמו שמנהיגין משמים כן הוא לטובתנו. עוד הביא שם בזה הלשון, רק מה שנחשב להם לחטא - למה חדשו סברות מלבם, שהיה להם לילך בתום, להתאמץ ליחל להנהגתו יתב"ש. כלומר ללכת בתמימות בלי חשבונות, והיכן שהקב"ה מעמיד את האדם משם יעבוד אותו...

באר הפרשה - פרשת שלח

הן הן הדברים אשר פירש הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (עי' תורת משה ד"ה במדבר) במה שאמר הקב"ה כ'עונש' על חטא המרגלים 'במדבר הזה יתמו' (יד לה) שבני ישראל יתעבבו ארבעים שנה במדבר עד ש'יתמו' - ישובו להיות תמימים ויחזרו למדרגתם הראשונה בשלמות התמימות עמו ית'.

ובכלל ה'תמימות' לדעת ולהאמין כי כל הנעשה בעולם הוא רק ברצון השי"ת, ולסמוך רק על הקב"ה. ואכן בספה"ק (עי' אמרי אמת ובית ישראל) האריכו רבות ללמוד מ'פרשת המרגלים', כי לעולם לא יסמוך אדם על כוחו וזכותו, והיינו בין ב'רוחניות', כלומר על רוב מצוותיו וזכויותיו, ובין ב'גשמיות' היינו על כוחו הגשמי

ג. כה אמר הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע, בפסוק בפרשתן (טו לט) 'וזכרתם את כל מצוות ה', וזכרתם - זכרו היטב, את כל - כל אשר יארע ויקרה אתכם, הכל מצוות ה' - נעשה בציווי הבורא יתב"ש ובמצוות המלך, בהשגחה פרטית ומיוחדת, ולא נעשה דבר בעולם ע"י אנשים אלא ע"י 'שלוחי' הבורא יתב"ש (תורת אבות, בשם כתבי הגה"צ רבי משה מידנער זצ"ל).

בלשון חסידים מסופר, כי מרן הבעש"ט הק' זי"ע דיבר בקדשו עם הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (בטרם התקרבותו לדרכו של הבעש"ט), בדברים העומדים ברומו של עולם בעניין האמונה בהשגחה פרטית, שעל כל דבר שבעולם יש השגחה פרטית מיוחדת היכן ינוח והיכן ינוע, ובתוך הדברים אמר לו שבכל מאורע ומקרה שיארע לאדם אין זה מעצמו ח"ו אלא הקב"ה 'מדבר' אליו ורוצה לרמוז לו דבר מה בענייניו. ובתוך כדי הדברים הגיע נכרי אחד שהיה מתקן כלים, ופנה אל הבעש"ט ואמר לו, ישראל'יק יש לך משהו לתקן, השיב הבעש"ט בלאו, אמר לו הגוי תחפש, חזר הבעש"ט ואמר שאין לו שום כלי שצריך תיקון, שוב אמר לו הגוי, ישראל'יק ישראל'יק אם תחפש כהוגן תמצא, אז אמר הבעש"ט 'לתולדות', השמעת מה 'בת קול' הכריז הקב"ה באזנינו מפיו של הגוי - אם תפוששו במעשיכם כהוגן כבר תמצאו מה יש בהם כדי לתקן, ודע לך, כי אפילו כשנכרי מדבר עימך אף בזה יש קריאה מן השמים, וכמו במעשה דידן, שבאו לעורר אותי שגם אם נראה לאדם שהינו שלם במעשיו ותמים בדרכיו ואינו צריך שום 'תיקון' אך אם יחפש היטב בחדרי הנפש כבר ימצא דברים הרבה שאינם מושלמים ושעליו לתקנם... ומיין ה'תולדות' לקבל את דבריו שיש השגחה פרטית גם על דיבורי הנכרי לאמרם במקום הצורך ולמי שצריך לשמעם, ואמר לבעש"ט שאינו יכול לקבל דבריו, נענה לו הבעש"ט, אל תאמר איני יכול, תגיד איני רוצה... ויצא ה'תולדות' מעם הבעש"ט ופנה לדרכו.

בדרכו משם ראה 'בעל עגלה' המוביל עגלה מלאה קש ותבן, ו'שלא-מזל' זה הפך את כל העגלה על פיה וכל הקש נשפך חוצה, ביקש ממנו בעל העגלה שיקיים 'הקם תקים' ויעזור לו להרים את העגלה, אך ה'תולדות' היה שקוע בשרעפיו ולא היה לו פנאי להתעסק בדבר, והשתמט מן הגוי בטענת איני יכול, כי כבד עלי המשא, השיב לו הגוי אל תאמר איני יכול, תגיד איני רוצה, אם תרצה תוכל... ונכנסו בו הדברים וראה בהם אות ומופת לצדקת דברי הבעש"ט הק' שאין לך דבר שאין בו השגחה פרטית מדוקדקת, ודברי הגוי נאמרו אליו 'בשליחות' מן השמים להראות לו על תוקף ההשגחה הפרטית, ומיד שב על עקבותיו וחזר אל הבעש"ט (ובזה נהפך לבבו להתקרב אליו ולהיות מתלמידיו הקדושים).

ובזה יתבאר היטב מאמרו של הבעש"ט הק' זי"ע בעניין הגלות, שנשא משלו למלכה שעברה על אחד מחוקי המלכות אשר עונש קצוב בצידו שכל העובר עליו ענוש יענש בגלות, ומאחר ש'מלך במשפט יעמיד ארץ' והינו 'שומר חק' על כן לא היה בידו ברירה אלא לשלחה לארץ אחרת אשר מעבר לים, והנה באותם הימים היו הספנים כאומה בפני עצמה, שלא היו כפופים למרות המלך ולחוקיו, אלא יכלו לעשות כטוב בעיניהם הרעות... וכל מי שנזקק להפליג בספינה היה מפחד שמא יתנכלו אליו הספנים שהיו אנשים מושחתים ורעי מעללים. ותיכף משעלתה המלכה לספינה נעשה לה רע על הלב וחושך בעיניים כשראתה מי ה'מושל' עליה, ונפל עליה פחד נורא כי מי יודע מה יעלה בגורלה, כשאינו מידם מציל. אך דבר אחד לא ידעה המלכה, כי הספן הראשי הנקרא רב החובל היה המלך בכבודו ובעצמו שהתחפש בדמות ספן, ואילו היתה יודעת מכך אזי לא היתה נתונה בהרגשת צר ומצוק, כי המלך נמצא איתה עימה בכל עת ובכל שעה ומה לה לפחד... ועל דרך זה ממש הוא עניין הגלות, כי הגם שהגלה אותנו הקב"ה אך ה'ממונה' עלינו הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, והוא שוכן איתנו ממש, ואדרבה גדולה השגחתו ית' עלינו במצב זה, ואילו היינו יודעים ומאמינים שאין אחד בעולם שיכול להרע לנו, והקב"ה נמצא עמנו,

באר הפרשה - פרשת שלח

ג

לחשוב בעצמו שעל ידי כן יוכל להשיג דבר מה, אלא תמיד ישריש בקרבנו את ההרגשה שאין לו שום כח עצמי, ואינו יכול לעשות מאומה ולהשיג כלום אלא אם כן יגזר עליו מלעילא, והכל תלוי ברצונו של הקב"ה. והנשען והסומך על הקב"ה - הקב"ה יעזרהו בכל דבר

ועניין, וכל אשר יעשה יצליח, לעומתו זה האיש אשר סומך על עצמו סופו בא לידי בשלון.

וזאת למדנו מהמרגלים, שהלא הם היו 'ראשי בני ישראל' ברוחניות ובגשמיות, ואין לנו שמץ השגה

וכמו שנאמר 'עמו אנכי בצרה' שוב לא היה זה 'גלות'. וזהו הביאור בדברי הגמ' (ברכות לג.) 'כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו, מי שיש בו דעה ושכל יודע שהקב"ה עמו ואין זה גלות כלל, אלא כאילו הוא יושב תחת גפנו ותחת תאנתו כמו בהשקט ושלווה וכמו שיהיה לאחר שיבנה בית המקדש במהרה בימינו.

עוד נציגה נא מכתב נפלא שקבלנו מאחד מבני עליה מחשובי בני החבורה בעי"ת בית שמש, וז"ל, אפתח במשל חידתי, במלך גדול ונישא, אשר מלך על עם רב ומדינה גדולה ועצומה, ועם זאת ערך מלחמה וקרב בשכניו כדרך הממלכות מאז ומקדם, זה מתגרה בזה, וזו חורשת און לזו, וכן הילך. ויהי כאשר גברה המלחמה, והמלך שלח את שר צבאו לשדה הקרב ללחום פנים אל פנים במלכות האויב, ותקש המלחמה עד למאוד. וכשמוע המלך אנקת נתיניו, ובראותו כי נתונים המה לחרפה ורעב, אזר מתניו ונחלץ חושים לשלוח ביד הרצים ולהביא אל שר הצבא אוצר מלא וגדוש באבנים טובות ומרגליות לחזקו ולעודדו, וגם בהן יוכל לרכוש מזון ומחיה ולכלכל עמו כהוגן, וכן יהא בידו לרכוש כלי מלחמה משוכללים. עוד צירף במשלוח זו מפות ורשימות מדוייקות ושאר טכסיסי מלחמה למען יוכל לשריין את העם במגן האלף, ויידע להשיב נקם לחורפו עד כלותם.

בד בבד ידע המלך היטב, כי ישנם בלשים רבים לוטשי שבעים ושבע עיניים אצים ורצים אחר כל זיק וניצוץ מידע היוצא מארמונו. וא"כ חשש המלך שמא הללו יארבו ויחפשו אחר השליח שימנה לתפקיד זו. מה עשה המלך בדעת ובתבונה, נטל את האוצר והטמינו לתוך שק בלוי ומכוער ביותר, ואף החביאו וכיסהו בזבלים ובטשולנט שעבר עליו הפסח... וד"ב, ויקרא לנערו משרתו והלבישו בבגדים בלואים וסחבות, משל היה חובק אשפתות, ויצו עליו לאמר מהר קח את השק והביאו כמו שהוא לשר הצבא. חזקה עליו פקודת מלכו, וימהר הנער לעשות כדבר המלך. ואכן כך ניצל מעינא בישא, שהרי כל רואה מסיק בדעתו אין זה אלא גרף המאוס. מעתה בהתקרבו אל שר הצבא הכירו שר הצבא ונטל ממנו משאו. ואך למותר, כי ברגע שפתח השר את שקו, ותעל צחנתו הבואש עד לב השמים, קרוב לחנק ממש. והנה אם בסכלות ובפזיזות ינהג השר, יפול לעצבות ויבכה על מר גורלו, באומר, לא דיו שאני נאבק עד כלות הנפש למען המלך ועמו וזהו שכרי... עוד מכלימני ומביישיני במשלוח מנות גרוע מעין כזאת. ובשברון לבו בקרבו אמור יאמר מה לי ולצרה הזאת, הלא טוב לי מותי מחיי רח"ל.

אך באם יבין וישכיל מי הוא אשר שלח אליי כזאת... הרי מלכי אהובי חמדת ליבי, וא"כ הא לא שייך בשום פנים ואופן שיש כאן שמץ של שמץ כוונה לצערני, ובוודאי פשוט וברור שדייקא כאן גנוז מאוצר הטוב של מלך. ותיכף בידעו זאת החל לנבור באשפה למצוא את הסגולה, כי הרי ידע נאמנה שמתוך הצרה עצמה ימצא לו פדות ורווחה. ועי"ז אכן גילה את האוצר הנפלא, ושמח והודה הן על האוצר הבלום, והן על שהשכיל להבין שדווקא בדרך זו של גילוי בתוך ההסתרה שנתון ההסתרה, עי"ז הגיע לכך. ואכן רק עי"ז הצליח למגר את שונאיו כליל, ויגדל מאוד בעיני המלך ושריו עד למאוד.

ובזה פי' הבעש"ט הק' זי"ע (הוי"ד בס' תשואות חן פר' וישב) דזה היה בחינת נחום איש גמזו שבכל דבר המאורע לו, גם בשעה שסכנה עצומה ריחפה עליו ועל עמו, הבין שבוודאי 'טוב גניז גווה', כי מאתו יתברך לא תצא הרעות, רק שעתה הטוב גניז בגווה, ועי"י אמונתו בזה, ואומר גם זו לטובה, נתפעל הטוב שאכן היה גנוז בגווה, ויצא לאור עי"י"ש. ד. הן הן הדברים אשר ביאר הרה"ק הרבי רבי הענין מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה בפרשתן) (יג טז) 'ויקרא משה להושע בן נון יהושע', שמכיוון שראה משה שתמיד הולך הוא ואומר 'הושע, הושע' - אנא ה' הושיעה נא, שכן הוא פירוש תיבת הושע (לשון בקשה), נענה משה ואמר 'יהושע' - מובטחני שיושיעו הבורא, כי מי שענינו נשואות תמיד אל ה' בתפילה אין ספק שישמע קל ויענהו. והיינו שמאחר שאינו סומך על עצמו בשום עניין אלא תמיד תולה עיניו במרום בבקשת עזר וסיוע, כי מאתו הכל, אזי מובטח הוא שיהיה ה' עמו.

שמעתי מהרה"ח המפואר רבי שאול בורז"יקובסקי שליט"א, אשר זכה שהרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע יזמינו ל'קידושא רבא' בקודש פנימה, והיה זה בשב"ק פר' בהר, ובתוך הדברים הזכיר ה'בית ישראל' את המאמר הנודע המובא

באר הפרשה - פרשת שלח

לערוך מלחמה כנגד הגיבורים 'ילידי הענק' מזו העמים היושבים בארץ כנען, לעומתם טען כלב בן יפונה ויאמר עלה נעלה, וברש"י, עלה נעלה - אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו. ולכאורה תמיהה מילתא, וכי זו תשובה היא על טענתם, והרי הם טענו 'דברים של טעם' - כי גיבורים הם הענקים אשר שם, מדוע לא התווכח כלב לסתור טענותיהם, אלא סתם ולא פירש עלה נעלה... והרי הוא נחשב כ'מודה שלא ממין הטענה'.

ביאור אור יקרות ביאר הרה"ק מפיאסצנא זי"ע הי"ד (בספרו אש קודש - אמרים שדרש לפני עם ה' שבורי לבב בשנות המלחמה), וז"ל. אבל כך צריכה להיות אמונת איש הישראלי, לא בלבד בשעה שרואה מבוא ודרך לישועתו גם ע"פ שכלו ודרך הטבע - יאמין בה' שיושיעהו ויתחזק, רק גם בשעה שאינו רואה ח"ו שום מבוא ע"פ שכל ודרך הטבע לישועתו, יאמין בה' שיושיעהו, ויתחזק באמונתו ובטחונו. אדרבה, בשעה זו טוב שלא יתעקש למצוא איזה שכל ומבוא בדרך הטבע, כי מכיוון שע"פ פשוט לא ימצא, אז ח"ו תוכל אמונתו עי"ז להיפגם, ופגם באמונתו ובטחונו בה' יכול לעצור את ישועתו ח"ו, רק צריך לאמר - הכל אמת שעז העם היושב בה, כנים הדברים שהערים בצורות וכו', מ"מ הנני מאמין בה' שהוא למעלה מהגבול והטבע שיושיענו.

ברום מדרגתם (עי' ב"ב עג: וה"א למהר"ל שם), וכבר כתב הרמב"ן (פסוק ד) שמנה הכתוב את המרגלים לפי מעלתם 'והקדים הנכבד הקודם במעלה', ונמצא שכלב בן יפונה הוא רק השלישי במעלה, ואילו יהושע בן נון נזכר החמישי, וגם היו גבורי חיל (אבן עזרא פסוק ב), וסמכו על 'זרועם' וכוחם ועוצם ידם שיוכלו לכבוש את הארץ, אמנם כאשר נכנסו ויתורו את הארץ נפלה עליהם אימתה ופחד ונבהלו מאוד עד שאמרו אפס כי עז העם וכו' וכי חזק הוא ממנו. ורק יהושע וכלב היו בטלים בפני עצמם, וידעו שאין להם משלהם כלום, וכדברים הנודעים שב'תרגום יונתן' (פסוק מז) 'וכדי חמא משה ענוותנותיה' - שהיה יהושע עניו ושפל בעיני עצמו, וכן כלב מצינו בו שהלך להשתטח על קברי אבות לבקש רחמים (סוטה לד:), כי הרגיש שאין לו שום זכות אלא זקוק הוא לרחמים ולזכות אבותיה, ורק על ידי שנסענו על הקב"ה בלבד היה בכוחם להתאזר בגבורה ולומר 'עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה', וסוף דבר שהם היו היחידים מכל רבבות אלפי ישראל 'דור המדבר' שאכן נכנסו לארץ!.

ממעייני הישועה - האמונה תחיש ישועתו

בפרשתן (יג כח-ל) הובא באריכות כיצד התלוננו בני ישראל ובכו מרוב פחדם על שאין בכוחם

ב'נועם אלימלך' בשם אחיו הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע על הפסוק (ויקרא כה כ-כא) 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו, וציויתי את ברכתי לכם בשנה הששית, ועשת את התבואה לשלש השנים', ולכאורה תמוה שנראה שרק אם ישאלו 'מה נאכל' או אז וציויתי את ברכתי, וידוע מה שביאר בזה, שאם לא ישאלו פשיטא שיצווה הקב"ה את ברכתו, כי הקב"ה ברא את עולמו באופן שהבטחון בו ממשיך כל ההשפעות, אך אם ישאלו הרי הם מפסיקים ח"ו את ההשפעות הטובות ח"ו עד שכביכול נצרך הקב"ה לצוות מחדש את הברכה. אבל ה'בית ישראל' ביאר באופן אחר, כי אכן, דייקא כשיהודי אומר רבש"ע, אוי, מה נאכל, יודע אני שבכח עצמי איני יכול מאומה, ורק בדרך היכולת להעניק לי פרנסה ושפע, בזה יזכה שאכן הקב"ה ישפיע עליו מברכותיו, שמאחר שסומך הוא רק על הקב"ה הרי הוא כלי ראוי לקבל את הברכה.

ה. וכמו שביארו מה שהביא ה'חיד"א' (נחל קדומים יד כד) בשם האר"י הק' זי"ע (שער הגלגלים הקדמה לו אות ז) שכלב בן יפונה היה משורש נשמת אליעזר בן אברהם, ועפי"ז ביאר החיד"א שהלך כלב להתפלל על קברו של אברהם שהוא 'אדונו', והיינו כי כל מהותו של אליעזר שהיה בטל לאברהם 'ושירת את רבו באמונה', וכך הוא עניינו של כלב שלא החזיק לעצמו שום זכות וכח אלא היה בטל בכל ליבו ונפשו אל הקב"ה, עד שזכה שהעיד עליו הקב"ה וקראו 'עבדי כלב', שלא נזכר תואר נכבד כזה בתורה על שום אדם זולת משה רבינו.

ו. הוסיף הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (תשי"ט) שזהו מה שנאמר (יד לח) 'ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם', כי המאמין בה' יש לו 'חיות', וכדכתיב (חבקוק ב ד) 'צדיק באמונתו יחיה', ואילו מי שאינו מאמין ח"ו אינו נחשב לאדם 'חי' כלל, ויהושע בן נון וכלב בן יפונה שהחזיקו בתוקף האמונה רק הם חיו מכל האנשים ההם שלא האמינו בה' ושוב בטלה חיותם.

הסתכלותם לרצון השי"ת היה זה עצמו מסייע להם לצאת מהטבע, כמו שאמר הקב"ה לאברהם 'צא מאצטגנינות שלך' (בר"ר מד יב) דכתיב ביה (בראשית טו ו) 'והאמין בה' (שעל ידי שהאמין אברהם בהקב"ה היה בידו לצאת מנבולות הטבע ומשליטת המול).

כי הקב"ה הוא 'יוצר המאורות ומצמיח ישועות' להאיר לכל איש מישראל, לכל חד וחד בדיליה, ואף אם 'נראה' לו כי גדול החושך החופף עליו יומם ולילה, ידע כי באמת אין כאן כל חושך אלא אור ה'מוסתר' בהסתרה גדולה, אלא שעליו לפקוח עיניו אז יתגלה לנגד עיניו אור גדול, שהרי 'השוב כי לא כלו רחמיו והמרחם כי לא תמו חסדיו, א"כ, בוודאי שהכל לטובה ולברכה (אף אם אינה נראית מיד ישמח לבו כי קרובה ישועתו לבוא בעוה"ש"ת). ואף כשאינו רואה ישועה בדרכי הטבע יעצום עיניו מלחפש אחר ה'דרך' שמשם תבוא ישועתו, ובקרוב ימצא כי הישועה כבר מצאה את דרכה אליו...

בפרשתן (יג לג), 'ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו

'עלה נעלה וירשנו אותה' - בלא שכל ובלא סברה, אמונה ובטחון בה' באופן כזה תקרב את ישועתו. ובוה מבאר את דברי כלב, אמנם, אף אם עפ"י דרך הטבע אין בידנו לכבוש את הארץ, כי עז העם... והערים בצורות גדולות מאד... מכל מקום מבלי כל שכל נחזק את האמונה, אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו".

יתר על כן מצינו בדברי הרה"ק השפת אמת זי"ע (תרל"א ד"ה ולא) שהמרגלים ראו ברוח הקודש שאין בכוחם להיכנס לארץ בדרכי הטבע, אך אם היו מתחזקים בשלמות האמונה בהקב"ה היו יוצאים מחוץ לדרך הטבע וזוכים להיכנס, כי גדול כוחה של האמונה לבטל כל כוחות הטבע. וז"ל, ובאמת גם חטא המרגלים היה חסרון אמונה, כמו שאמר אא"ז מוז"ל (החידושי הרי"ם), כי ודאי היה נראה לעין שכלם שאין בכוחם לכנס שהרי לא נכנסו (ובלומר שראו 'בעין שכלם' וברוח הקודש שהיתה שורה עליהם, שאין בני ישראל יכולים להיכנס עתה לארץ ישראל, וכמו שכך היה לבסוף), אבל אם היו מאמינים ומבטלים

ז. וידע שבעבור הבטחון עצמו יושע מכל מיני מצירים ומציקים, ומפורש איתא במדרש (שוח"ט תהלים כה על הפסוק 'אלוקי בך בטחתי אל אבושה'), וז"ל. ...היו שומרי המדינה עוברין ומצאו אכסנאי אחד ותפסוהו, ואמר אל תכוני כי בן ביתו של מלך אני, כיוון ששמעו כן, הניחוהו ושמרוהו עד הבוקר, בבוקר הביאוהו אצל המלך ואמרו לו 'בן ביתך' מצאנו אמש, אמר לו המלך, בני, מכיר אתה אותי, אמר לו לאו. (אמר לו המלך) אם כן היאך אתה בן ביתי, אמר לו - בבקשה ממך, אני איני בן ביתך, אבל 'בך בטחתי', שאלמלא אמרתי להם כן היו מכים אותי... אמר להם (המלך) הואיל ובטח בי הניחו לו. וכן אמר דוד 'אלוקי בך בטחתי' ובשביל כך 'אל יעלצו אויבי לי', ולא אני בלבד, אלא גם כל קויך לא יבושו.

ח. וכבר אמרו (חת"ס, תו"מ השלם ריש ויצא ד"ה במדרש, חיים וחסד על תהלים לר"ח פלאג'י, ועוד ספרים) לפרש בפסוק (תהלים קכא א) **אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי** - כלומר שהאדם מתבונן ורואה כי אין לו כל דרך ישועה הנראית לעין, במה יתחזק - עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ - אף הוא ברא את השמים ואת הארץ 'יש מאין', אם כן מה לך כי תבהל על נפשך, אף אם נראה לך כי ישועתך איננה קיימת במציאות, מ"מ היא כבר תבוא ותצמח דוגמת בריאת השמים והארץ אף אם יש צורך לבוראה יש מאין.

ט. הרה"ק רבי לייבל אייגר זי"ע (תורת אמת בהעלותך ד"ה בהעלותך) מבאר סמיכות פר' בהעלותך לקרבנות הנשיאים בחנוכת המזבח, דהנה איתא במדרש (עי' במ"ר טו ז) 'בשר ודם מדליק נר מנר דלוק, שמא יוכל להדליק מתוך החושך, והקב"ה מדליק אור מתוך החושך שנאמר (בראשית א ב-ג) 'וחושך על פני תהום וגו', ויאמר אלוקים יהי אור', ומבאר, כי חז"ל באו לחזק אל האדם לבל יפול רוחו בקרבו כאשר יודע את מצבו עד שנדמה לו כי אין תקווה ח"ו, וע"ז אמרו שהקב"ה מדליק את הנר דייקא מתוך החושך ושברון הלב, וכלשונו, והקב"ה מדליק אור מתוך החושך, ולא אמר מעצמו, רק מתוך החושך דייקא, היינו על ידי שבירת לב האדם כשרואה בעצמו איך הוא מגושם ומרוחק מזה דייקא הסיבה להמציא לו האורה כי לית נהורא אלא האי דנפיק מגו חשוכא, עכ"ל. וכאשר חלשה דעתו של אהרן ונשבר לבו על שלא היו שבט לוי בחנוכת המזבח, ותלה את החסרון בו, כי שבט לוי היו המובחרים מבין כל השבטים, ומאי טעמא לא הקריבו, אין זה אלא מפני שהוא הגורם לדבר, ואין לשער גודל החשכות ושברון לבו שהיה לו מהריחוק הזה, ועל ידי זה דייקא נאמר לו בהעלותך את הנרות, שהוא ענין נהורא מגו חשוכא.

באר הפרשה - פרשת שלח

וכן היינו בעיניהם - מעלת עזות דקדושה, לא יחשוב מה אומרים עליו הבריות

בפרשתן (יג לג), 'ונהי בעינינו כחנבים וכן היינו בעיניהם', כאן למדנו פרק ב'עזות דקדושה', וכדרך שביאר הרה"ק מקאצק זי"ע (אמת ואמונה, תצו) כי עיקר הטענה עליהם הייתה מדוע הוסיפו לומר וכן היינו בעיניהם - כי מה אכפת לו לאדם כיצד הוא נראה בעיני הבריות... לך נא בדרכך הסלולה לך, לפי כוחך ומוחך - אל תביט אחרריך ולא לצדדיך, מה נפק"מ היא ומה יוסיפו לך מחשבותיו של פלוני אודותיך...'

ובזה יינצל האדם מכל מכשול ומכל חבר רע, שעפ"י הרוב האדם נמשך אחריהם כשאין דרכו ברורה לעצמו, או כשהוא מחפש אחר 'נשיאת חנו' בעיני בני האדם אשר רבות מחשבות חרשו...

וזכר איתא במדרש (במדב"ר טו יא) שהקב"ה וויתר להם לישראל על אומרים 'ונהי בעינינו כחנבים', אבל על אומרים 'וכן היינו בעיניהם' לא וויתר להם - וכך הייתה טענתו, אמר להם הקב"ה, וכי יודעים הייתם מה עשיתי אתכם לעיניהם, מי אמר לכם שלא הייתם בעיניהם כמלאכים, ובוזה גרמו לעצמם העונש של 'במספר הימים אשר תרתם את הארץ...'. ואף שמפורש בנמ' (סוטה לה, וכמובא ברש"י כאן) ששמעו מפורשות יוצא מפייהם 'נמלים יש בכרם', ואם כן מהו שאמר 'מי אמר לכם שלא הייתם בעיניהם כמלאכים', אך כבר ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תר"מ) שבפי מה שהאדם חושב זאת הוא שומע, והמהלך מתוך הרגשה שהוא נמלה אכן ישמע את בני העולם אומרים בן עליו, וז"ל. כי ע"י

בעיניהם, ופירש רש"י, 'שמענו אומרים זה לזה, חנבים יש בכרמים כאנשים', הקשה ה'חתם סופר' זי"ע (ליקוטים ד"ה ונהי), מדוע סיבב הקב"ה שירגישו 'הנפילים' במרגלים עד שאמרו חנבים יש בכרמים, וכי רצה להבעית את לב בני ישראל (ובפרט, שהנה אמרו חז"ל (סוטה לה.) שהקב"ה המית מהם רבים באותם הימים כדי שיהיו טרודים באכלם ובקבורתם ולא ישימו לב אליהם, הובא ברש"י פסוק לב, מעתה תמוה מדוע רצה השו"ת שירגישו בהם בהיותם בכרמים). ומבאר ה'חתם סופר', שהיה בזה טובה גדולה לישראל, כי מבואר בחז"ל (תדא"ר פרק כט) שלכסוף ידעו האמוריים שאלו האנשים היו מרגלים, והנה בתחילה כאשר שמעו 'בני הענק' את אשר נעשה למצרים לא נתייראו, 'כי האמוריים החשיבו את מצרים כזכובים ויתושים נגדם', כלומר שאמרו לעצמם שבני ישראל בכוחם לנצח את המצריים שהם אומה חלושה לעומתנו, אבל, כאשר יתקרבו לגבולנו נכה בהם מנה אחת אפיים... אך כשראו את המרגלים והיו נדמים בעיניהם כחנבים נפל עליהם אימתה ופחד, כי החלו מחשבים, הרי 'חנבים' אלו וודאי אין בכוחם לכבוש אפילו את מצרים, ובעל כרחך תאמר שנצחונם את המצריים היה ב'נס' שלא כדרך הטבע, כי ה' נלחם להם במצרים, ושוב אין הפרש ביננו לבין המצריים, שכשם שהתגברו מחוץ לדרך הטבע על מצרים כך ינצחו גם אותנו. ומסיים החת"ס 'והיה זה לטובת ישראל, וכך דרכו של הקב"ה לעולם'. ונמצינו למדים, שהמרגלים חשבו שרעה נגר פניהם ואוי לנו שחושבים אותנו לחנבים... אך יושב בשמים ישחק כי בזה גופא מבין הוא את הישועה העתידה שלא תקום רוח באיש להילחם בהם כשיכנסו לארץ... וכך דרכו של הקב"ה לעולם...

י. פעם בא יהודי לפני הגר"ז מבריסק זי"ע ואמר לו בביאור דברי רש"י (בראשית לב ו) עה"פ 'עם לבן גרתי ואחר עד עתה... ויהי לי שור וחמור' ופירש"י 'ולא למדתי ממעשיו הרעים'. והיינו, שיעקב אמר לעשו, אם תתמה היאך 'עם לבן גרתי' בכפיפה אחת ואפילו הכי 'לא למדתי ממעשיהם הרעים'. אין זה אלא כי ויהי לי שור וחמור - דימיתו אותם בעיני כשור וחמור ותו לא מידי, ומה לי ולהם... על ידי כן לא למדתי מאומה ממעשיהם הרעים.

הדברים מצאו חן בעיני הגר"ז, וכה אמר, אין זהו 'פשוטן של דברים', אבל הדיבורים גופא נכונים וקיימים. כי רבים חללים הפילו 'חברים רעים', ולזה האיש 'עצה טובה' קמ"ל - שיביט עליהם כ'שור וחמור' שאין אדם בעולם הנמצא בסביבת שוורים וחמורים ולומד מהם 'הנהגות' וארחות חיים...

פעם פגש יהודי את הרה"ק הרמ"ח סלאנים זי"ע כשהוא מהלך ברחובה של עיר בתל אביב בעודו לבוש בכל ה'שמונה בגדים', מלבושם של בני ארץ ישראל. שאלו הלה, וכי אין מע"כ מתבייש להלך כאן ברחובות אלו במלבוש זה. ענהו רבי מוטל, וכי אדם הנכנס לרפת לעבוד בין הבהמות עליו להתלבש ולהיראות כבהמה ברפת, אף אנכי, וכי צריך אני להידמות לכל בעלי הרפש המהלכים כאן ברחובות.

ורק לאחמ"כ 'לבני מנשה' מבלי לייחסו על יוסף, ופעמים להיפך. וכאן (פרשת שלח) שינתה התורה והקדימה את שבט אפרים אלא שלא ייחסו אחר יוסף, ולאחמ"כ כתב את שבט מנשה וייחסו אחר יוסף, וטעם הדבר, כי בכך חלק כבוד לשניהם, כבודו של אפרים כזה שהקדימו למנשה, וכבודו של מנשה בכך שייחסו אחר יוסף.

ואם כה חס המקום על כבודם של אפרים ומנשה שלא תחלש דעתם כלל, הרי על אחת כמה וכמה שעלינו לחלוק כבוד לבריות² ב'זמן הזה', כשאנו

שהיו שפלים בעצמם כחגבים לכן כן היו בעיניהם³, כי הכל תלוי בעבודת האדם... (עיי"ש).

כבוד הברך - זהירות בכבוד הבריות

בפרשתן (יג ח-יא), 'למטה אפרים... למטה יוסף למטה מנשה', כתב הרמב"ן (במדבר א לב) כי מצינו בתורה כמה וכמה אופנים למנות ולייחס את שבטו של יוסף - על שני חלקים שבו, מנשה ואפרים. פעמים יקדים את אפרים וגם מייחסו ע"ש יוסף, כגון בריש פרשת במדבר שכתב תחילה 'לבני יוסף לבני אפרים'

יא. שמעו נא למעשה הממחיש ענין זה במציאות החיים, מעשה באברך מן השורה שלא טעם טעם 'חיים' כי בכל עת ועונה הרגיש את עצמו 'דפוק' ושבור, מיותר לגמרי בעולם, הרגשה זו ליוותה אותו בשבתו בביתו, בלכתו בדרך, בשכבו ובקומו, כי בהיותו ב'כולל' לא פתח עמו איש בשיחה כלל, גם כאשר דיברו בלימוד מסוגיות הנלמדות הכולל לא היה מי שיכניסנו לתוככי ה'שמועס' (שיחה) משל היה האיש 'שולחן' בביהמ"ד, או עכ"פ ספר קודש שבארון הספרים, גם כשנסובה השיחה בעניני דעלמא לא נשאל האיש מה דעתו ומה הבנתו בענין, גם בצאתו משם לרחובה של עיר לא זכה ל'הבטה' של בריה אחת מבריות העולם, אחד מעוברי אורח לא שאלו כיצד מגיעים לרחוב פלוני, או היכן נמצאת חנות ספרים פלונית... ואפי' נער קטן לא ביקש ממנו שיעבירו את הכביש (road), ולא עוד אלא שבבואו לביתו לא הביט אחד מהשכנים לכיוונו, ואפילו בביתו פנימה הרגיש 'דחוי', כי לא נשאל בביתו 'מה נשמע' כיצד עבר עליך היום.

באחד הימים נגלה לעיני האברך 'פרסום' המודיע בראש כל חוצות שחנות הכובעים (קאפלוטשן) במקום פלוני מוכרת עתה קאפלוטשן במבצע (sale) גדול, החליט האברך אכן, מגיע לי קאפלוטש חדש, זה הישן כבר ראה כמה דורות של צדיקים מעתה עליו לפנות מקום ליורשו הבא אחריו, 'אומר ועושה' נכנס האברך וביקש מהמוכר 'קאפלוטש' מכובד ביותר, ובס"ד אחר כמה מדידות הוכרעה הכף לטובת קאפלוטש מסוים, שילם האיש במיטב כספו ונטל את הקאפלוטש, ואחר מחשבה החליט, מדוע אשא בדרכי לביתי את החדש בארגז (פושקע) שלו, אשאיר כאן את הישן ומיד 'חבש כובע החדש בראשו' ויצא מן החנות בארשת רצינות ומכובדות... ויהי לפלא, כי מיד נשאל ע"י עובר אורח היכן דר רב פלוני, גם כמה נערים בקשו ממנו בעיניים מתחננות שיסייע בעדם לחצות את הכביש, בבואו לביתו הקדימו השכן בברכת שלום בסבר פנים יפות, ובהכנסו הביתה פנימה נתקבל בשמחה רבה ובשאלות וחקירות מה שלום מע"כ, כיצד עבר יומו... והוא מצידו החווה באצבעו כלפי מעלה, שוב שואלים אותו להרגשתו והוא מחווה באצבעו כלפי מעלה, אנשי הבית נבהלו - שמא אירע לו משהו... שמא נשתבשה דעתו, מה יום מיומיים שהוא מחווה באצבעו כלפי מעלה שוב ושוב... בלית ברירה שאלוהו על כך, והוא שכמעט בוש ונכלם עד עמקי נשמתו סיפר להם על ה'קאפלוטש' החדש המעטר את ראשו... וכי אינם רואים במו עיניהם את הקאפלוטש הנכבד והמכובד שהוא נושא על הראש, אבל הם לא ראו כי יש איזה שינוי בראשו, עד שנתברר כי בטעות שכח את הקאפלוטש ה'חדש' בחנות, ועל ראשו השאיר את הישן כמימים ימימה... והנה המתבונן יבין, כי הבריות משיבות ואנשים מתנהגים עם ריעהם כפי מחשבותיו של האדם בעצמו על עצמו, על כן, כאשר זה האברך היה נדמה לו שהוא 'מכובד' שהרי בדמיונו ראה את עצמו מהלך ברחוב העיר עם קאפלוטש מכובד עד מאד, מיד החלו אף הם להביט לכיוונו, לשאול אותו על הרב ועל הכביש, על שלומו ועל הרגשתו, ואף שבעצם לא נשתנה משהו על ראשו שהרי בטעות נשאר עליו הקאפלוטש הישן, מ"מ נשתנה משהו בראשו - שהחל להביט על עצמו כמי ששווה משהו בעולם, אינו מיותר והוא נחשב כאיש בין אנשים ומיד אף הבריות השיבו לו ביחס של כבוד והערכה, מעתה יבין כל איש שגורלו נחרץ בידי ולא בידי אחרים, יתרומם מצב רוחו ויבין כי הוא 'שווה' הרבה, ואכן יזכה לכבוד בין הבריות, ואין הכוונה ל'כבוד' שיש לברוח ממנו, אלא ל'יחס' הנותן לאיש העשוי מ'בשר ודם' כח למלא תפקידו בעולם.

יב. מענין לענין, בפרשתן (יג כ), 'ומה הארץ השמנה היא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ'. כתב ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה היש בה) כוונת הכתוב באמרו עץ ל'צדיק המגין על דורו כעץ' - והוא בעל

באר הפרשה - פרשת שלח

האריו"ל (בשער הפסוקים) המעם שלגבי מנשה נזכר גם 'למטה יוסף' (כמו שמוזכר בן בכל שאר השבטים, למטה ראובן וכו') ואילו באפרים לא כתיב בן, אלא, מאחר שרצה הקב"ה למנוע אותם מחטא ולהצילם מרדת שאול תחתיה, על בן עמר וצירף לכל אחד מהם (בעיבור נשמה) את ראש שבטו, וכגון, לנשיאם של שבט ראובן 'שמוע בן זכור' צירף את נשמת ראובן בן יעקב, ולשפט בן חורי נשיא השמעוני את נשמת שמעון בן יעקב, וכן לכל נשיא ונשיא. והנה, בהגיעו ל'שבט יוסף'

חלושי דעת, וצרכי עמך מרובים ודעתם קצרה". ואף אם פגע בו מאן דהו לא ישיב לו כגמולו, כי לעולם אין אנו יכולים להשיג מדוע פרץ המבייש ועשה מה שעשה, שאין אנו יודעים אלו צרות משתרגות על צוואריו ומעיקות עליו...

ה' שמעה תפילתי - כוחה של תפילה

בפרשתן (יג ה-יא), 'למטה אפרים הושע בן נון... למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי'. ומבאר

גמילות חסדים, שהעולם נהנים מפירותיו כאותו 'עץ פרי עושה פרי' ומהנה בפירותיו את בני העולם, ונקרא עץ כי הוא מגיין על דורו כעץ. ואמר היש בה עץ התבוננו לראות, אם תמצאו שם בעל חסד, אל תקחו מפרי הארץ, כי אין בזה שום הוכחה שהארץ מבורכת, כי אולי בזכות הצדיק נתברכו הפירות ולא מצד עצמותה. אך אם אין - אז והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, כי אז יש ראייה מטיבן של פירות על ברכותיה של ארץ ישראל. ולמדנו על מעלת גומלי חסדים אשר כל העולם ניזון בזכותם ומחמתם.

יג. סיפר הגה"ח ר' יהודה ניישלאס שליט"א, שפעם אחת בהתהלכו בשווקי ירושלים לצד הגה"צ ר' חיים ברים זצוק"ל, ניגשה אליהם אשה אחת, ככל הנראה קשת רוח, ופנתה לעבריהם שמגיע לה מזל טוב ב"ה. נתמלא ר' חיים שמחה לעומתה, ומיד בירר בכובד ראש לשמחה זו מה היא עושה, ותען ותאמר פערל'ע איז אַ כלה געווארן - אירסתי את ביתי פערל, התלהב ר' חיים והכריז מזל טוב מזל טוב.. בפנים צוהלות כששמחתו גואה וגוברת מרגע לרגע, ממש כביכול כ"כ ייחל וציפה לרגע זה, מתי תבוא, והנה הגיע. ומי זכה בה, המשיך ר' חיים לברר, ותען לעומתו - עם פלוני אלמוני. מששמע ר' חיים שם החתן הרהר לרגע קט כממאן להאמין, והוסיף להביע התרגשותו העצומה, באמת... וכי יודעים אתה במי זכיתם... געוואלדיג' (נפלא). את מרן החזו"א הכרתם שאלה ר' חיים, השיבה, בוודאי בוודאי, מי לא שמע על החזו"א, א"כ דעי לך שהחתן שזכית בו נ"ל שהוא החזו"א של דורינו. ושוב שאל במתיקות נפלאה: על הגאון ר' עקיבא איגר שמעתם... דמעות של התרגשות נצפו מעיניה, והחלו לטפטף בזו אחר זו, ובקול חנוק מדמע ענתה פשוט פשוט, הרי כל העולם כולו יודעים לספר על קדוש ישראל גאון הדורות רע"א, החזיר לה ר' חיים - ככל הנראה חתן דגן מיועד להיות הרע"א הבא שיאיר את העולם כולו. התייפחה האלמונית בבכי, איך זכיתי לכך... מסתמא זכות אבותי ואמותי ואף זקניי וסבתותיי העתירו במרומים בעדי. ענה ואמר ר"ח ברוך לשונו, ואני חושב ומתאר לעצמי שלא זכות אבות וסבתות עמדו לך, אלא מעשייך הטובים ותפילותיך הזכות הם שפעלו. ובהרגשה עילאית זו עזבה והמשיכה לדרכה.

משהרחיקו לכת, תמה הגה"ח ר' יודל שיבלחט"א, מי הוא זה ואיזה הוא שהחזו"א ורעק"א נשתלבו בו יחד, לחש לו ר' חיים בחיוכו הרחב, האמת יאמר כי איני יודע כלל עם מי דיברתי ועל מי שוחחתי, אך מבין השורות ניכר כי מרת נפש היא, ואם אינה ה' לידי ובאה מצוה זו לפתחי אזי נעשנה ביותרת ההידורים, ונרבה בגוטע ווערטער (דיבורים טובים) בשפע, לחמם ולנחם נפש עגומה (ע"כ לשון המכתב).

והמפורסמות אינם צריכות ראייה עד כמה מתמלא 'בשר ודם' בכח ומוח, בשמחת חיים כשמאן דהו משמיע באזניו דברי חיזוק אפילו בשיעור 'כל שהוא', וק"ו כשהוא במידה טובה מרובה.

ומשנות קדם יסופר, כעשרים שנה אחר שהוציא הגה"ק בעל ה'לשם' זי"ע את חיבורו העמוק בחכמת הקבלה, הגיעה השמועה לאזניו שבשעתו כאשר הגיע הספר לעיר בגדד, יצא הגה"ק בעל ה'בן איש חי' בריקוד ומחול לכבוד הספר, ולא נחה דעתו עד שהעמיד חופה כדרך שעושים בהכנסת ספר תורה.

כשמוע 'הלשם' את כל זאת פרץ בבכי, ולפליאת המספר הראה לו ה'לשם' כי בחדרו יש עוד כתבים רבים בחכמת הקבלה אשר לא ראו אור, ואמר, אם הייתי יודע שכה משבחים את ספרי בעולם הייתי מוציא לאור עוד ספרים רבים... נמצינו למדים עד כמה משפיע חיזוק אפילו על רמים וענקים כאותו צדיק, ק"ו לאנשים פשוטים, וק"ו בדורנו אנו.

וכבר המליצו בדברי רש"י (ריש פרשת בהעלותך) 'להגיד שבחו של אהרן' - אמור לחברייך דברי 'שבח' וריצוי, אף כ'שלא שינה' - שאינך רואה עליו 'שינוי' צורה, ואל תמתין שישבר בקרבו לגמרי עד שכבר יכירו זאת עליו.

אמר להן, אבותי - בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים' (עיי' בזה"ק קנח); יהושע - כי משה התפלל עליו 'י-ה יושיעך מעצת מרגלים' (ורק עיי' זכה לעיבור של 'לוי')^ט.

מבאן נלמד במעלת התפילה^{טז}, שהרי כל כך גדולה הייתה סכנת המרגלים עד שאפילו 'עיבור השבט הקדוש' לא הועיל להם להצילם מעצת רשעים, ואפילו הכי ניצולו יהושע וכלב על ידי התפילה ללמדך שהתפילה מועילה אף יותר מזכות אבות".

ודע כי אין תפילה החוזרת ריקם מבלי שתפעל פעולתה לטובה, וכך כתב רבינו בחיי על הפסוק (יד לה) 'אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימתו, כי היה בזה 'גזר דין שיש עמו שבועה' שכל הדור ההוא

שנתחלק לשני שלוחים, עיבר את נשמת 'יוסף' בשליחו של שבט מנשה, אך יהושע שהוא משבט אפרים נשאר ללא עיבור שבט, וסכנתו הייתה גדולה, כראות משה כי כך עלה לתלמידו יהושע, עמד והתפלל עליו שלא יכשל בדבר, ובזכות תפילתו נתעברה בו נשמת 'לוי' (שהרי לא היה 'מרגל' משבט לוי).

ומוסיף האריז"ל, שסוף דבר היה שכל הנשיאים הרעו מעשיהם, ואז נסתלק מכל אחד מהם נשמת השבט (ומוסיף שם בשעה"פ, כי אפילו נשמת האדם עצמו מסתלקת בעת שחוטא ל"ע, וכ"ש נשמת צדיק השוכנת בקרבו בסוד העיבור), וזלתי כלב ויהושע שניצולו בזכות התפילה"י. כלב - כדאיתא בגמרא (סוטה לה:): 'אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות,

יד. כבר אמר הרה"ק מקאברין זי"ע בלשון הפסוק (משלי כא ל) 'אין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה', כי 'אין' בשפת האידיש הוא 'אחד', 'אין' חכמה ו'אין' תבונה - ר"ל חכמה אחת ועצה אחת ותבונה אחת יש, והיא נגד ה' - לשפוך לפניו שיחו בכל עת מצוא.

טו. דבר נפלא מצינו ב'מלבי"ם' על הפסוק (תהלים ק ב) 'בואו לפניו ברננה, וז"ל, הבא לפני בשר ודם לבקש דבר יבא בבכי ובזעקה, ורק יציאתו תהיה ברננה אם מילא שאלתו, אבל הבא לפני ה' יבא ברננה כי בודאי ימלא שאלתו, עכ"ל. כלומר שבגשתו לתפילה כבר יש לו לגשת בשמחה מתוך בטחון וידיעה ברורה שהקב"ה השומע תפילת כל פה ימלא משאלותיו לטובה ולברכה.

טז. כתב בספר בית יעקב (למוה"ר רבי יעקב אהרן יאנאווסקי, [יו"ל בשנת תר"ס בפיעטרקוב], בפר' ויצא) בשם הרה"ק הרבי ר' בונם זי"ע, וז"ל, 'עצה לכל בר ישראל שלא יחסר לו מחסורו ולהיות תמיד דבוק בעבודתו ית', הוא שירגיל תמיד עצמו להתפלל ולבקש ממנו ית' על כל דבר מקטן ועד גדול, ואל יחשוב אדם שצריך לזה התבודדות בטלית ותפילין, רק בכל מקום שעומד אז אפילו בשוק, יראה אם הוא מקום נקי, ויבקש מהשי"ת, ובוודאי ימלא שאלתו, שומע תפילת כל פה'.

והיינו כי עיקר מעלת התפילה כשהיא באה מתוך ההכרה שבלא התפילה אין בידו מאומה אף אם ירבה להשתדל בכל כוחו. ובזה ביארו בעלי המוסר בדברי המדרש (דב"ר ב יב) על הפסוק (תהלים כז יד) 'קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך', הוי מתפלל וחוזר ומתפלל, כלומר, המתפלל ורואה שלא נענתה תפילתו יחזור להתפלל, ולבאר מדוע תיענה תפילתו השניה יותר מהראשונה, י"ל, שהרואה שתפילתו לא נענתה והוא פונה ל'רופא', לעסקנים או לדודו שבאמריקה, הרי"ז מורה שהוא סומך על עוד מקורות ישועה מלבד התפילה, אבל אם הוא פונה שוב להתפלל, הרי זה כמכריז רבש"ע, אף אחרי שלא נענית, מ"מ אין לי אדרעס (כתובת) אחר, אנה אפנה אם לא לעזרתך... ואכן, משנראה שאינו סומך אלא על ה' לבדו, אז יעזרהו ה' וישמע לקול תפילתו ברחמים וברצון.

יז. כה סיפר הגאון רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל ברצותו לבאר מהותה של תפילה, פעם ראיתי אברכים 'לומדים' בשעה שהם עוסקים בסוגיות החמורות שבש"ס, ואחד מהם נתייגע ליישב את קושיית הגאון רבי עקיבא איגר זי"ע, ואחר שעות ארוכות האיר ה' עיניו בתירוץ נפלא, ממש פלאי פלאות 'כפתור ופרח', והיו הדברים מאירים ושמחים כנתינתם בסיני, עד שהיה התירוץ שווה בעיניהם \$ 1,000,000 (מיליון דולר), ויהי כי כן מיהר אחד האברכים וירד למכולת (גראסערי) לשלם בזה את חובו הגדול ועוד לקבל מהמוכר את העודף (\$ 980,000), וכן עשה, בעל המכולת הביט עליו כמי שנטרפה דעתו, באמרו, אכן תירוץ זה שווה מיליון דולר, אבל כאן במכולת משלמים בכסף ממש... כיו"ב ביאר הגר"י, אף שבודאי גדולה מעלת התורה מעל הכל וכמו שאמרו (פאה פ"א מ"א) 'ותלמוד תורה כנגד כולם', אבל אי אפשר לשלם עיי"ז על השפע אשר אנו רוצים לקבל מן השמים, אלא התשלום רק בתפילה ורק כך אפשר להמשיך שפע רב בכל העולמות...

והייתם קדושים לאלוקיכם, ובתרגום יהונתן 'ותהוון קדישין הי כמלאכי דמשמשין קדם ה' אלוקבון'².

הנה מכאן למדנו יסוד נפלא - לבל יפול לב האדם בקרבו בראותו באלו נסיונות הוא מתנסה מדברים הפחותים והנבזים ביותר - איש איש בנסיונותיו, כי אדרבה, דווקא על ידם יתקדש להיות כמלאך ה'. וכך מבאר הרה"ק המהר"ד מבעלזא זי"ע (לקט אמרי קודש בפרשתן) דלכאורה דברי ה'תרגום יונתן' צריכים ביאור, היכן מצא כן בקרא לרמוז שקדושתם של בני ישראל הינה כמלאכים (והתירוץ בפשטות הוא, דכאן כתוב והייתם קדושים לאלוקיכם, משא"כ בשאר מקומות דכתיב 'קדושים תהיו' דלא כתיב לאלוקיכם).

ימותו, וגזר דין שיש עמו שבועה אינו נקרע, אולם משה רבינו בכח תפילותיו דחה את ביצוע הדין בארבעים שנה"י [ור"ל, כי בעצם היו צריכים כולם למות כאחד בבת אחת תיכף ומיד, אלא שנדחה הדין שימותו במשך ארבעים שנה], ומכאן נלמד על כל גזר דין שיש עמו שבועה שבכח התפילה לדחות את הפורענות, וכגון אם אף נגזר מיתה ח"ו אזי עדיין יש מקום להתפלל לאריכות ימיו ושנותיו, ושיתבצע הדין לאחר זמן"ו.

והייתם קדושים לאלוקיכם - עיקר גדולתם של ישראל בכפיית יצרם

בפרשתן (טו לט), 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם... למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי

כאשר נחלה הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל במחלה הנוראה רח"ל הרבה חותנו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר להרעיש שערי שמים לרפואתו, ועורר את תלמידי הישיבה להעתיר בעדו, ואף הנהיג שלאחר כל 'שיעור' יאמרו כל הציבור כאחד כמה פרקי תהילים להחלמתו של רבי נחום. כשהגיעו ימי בין הזמנים אמרו כמה מהמקורבים לרבי חיים, שהנה מרוב אמירת התהילים כבר נחלשה התעוררות הלב אלא הקהל מתפללים 'כמצוות אנשים מלומדה', על כן מן הראוי שעתה בימים אלו יחדלו מלהתפלל, בכדי שאח"כ תתחדש ההתעוררות ויזעקו אל ה' מתוך עומק הלב. נענה להם רבי חיים, הנה עוה"ז דומה לחנות גדולה בה ניתן לקנות כל אשר תאוה נפשך, אלא שעל כל חפץ נקוב מחירו כמה צריך לשלם עליו, על דרך זה ניתן כאן בהאי עלמא להשיג כל משאלות הלב, אך על כל בקשה נגזר מניין התפילות הנדרש להשיגה, וכמו שמצינו במשה רבינו שהתפלל תקט"ו תפילות כמנין 'ואתחנן' להיכנס לארץ ואם היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נענה, כי כך נגזר שבכדי שימלאו מבוקשו צריך להתפלל תקט"ז תפילות ולא פחות, וממילא לא ניתן לדחות את התפילות לאחר זמן...

יח. ולכשנתבונן בדבר נמצא שלא היה בזה רק 'דחייה' ותועלת לאותו דור בלבד, שכן אותם האנשים שהיו צריכים למות מיד והתארכו ימיהם על ידי התפילה הולידו במשך הזמן בנים שמהם נברא המון בריות לאין תכלית עד סוף כל הדורות, והרי שאותה תפילה פעלה לעולם ועד.

יט. הנה מובא בגמ' (גיטין נו.) שרבי צדוק ישב בתענית במשך ארבעים שנה שלא תיחרב ירושלים, ולכאורה נראה שלא עשה ולא כלום, שהרי סוף סוף נחרבה העיר, אך אמר אחד מצדיקי דורנו שליט"א, כי אכן פעל רבי צדוק הרבה הרבה... שעד עצם היום הזה אנו נהנים מפירות התפילות הללו, שכן הננו שרויים בחשכות הגלות פחות ארבעים שנה... כי בכל שנה ושנה מתגבר החשכות יותר, והחושך מכסה ארץ, ובזכות תפילותיו של רבי צדוק נמנע מעמנו עוד ארבעים שנה שבהם לא נתעבה החושך והאפלה.

כ. בפרשתן (טו לח) 'ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת', ואמרו חז"ל (מנחות מג:) בטעם מצות נתינת תכלת בציצית, כי 'תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד', ועל ידי לבישת ה'תכלת' יזכר ב'כסא הכבוד'. ולכאורה יש להקשות מדוע לא אמרו ש'תכלת דומה לכסא הכבוד', ומה הוצרכו לדמיון לים ולרקיע באמצע, אלא ללמדנו כלל גדול בדרכי העבודה, כי בל יקפוץ אדם ישר ל'כסא הכבוד' להיות כמלאך אלוקים ולמדרגות שאין לו שייכות אליהם, אלא יעלה בסולם במתינות מדרגה אחר מדרגה, יתחיל מ'תכלת' וימשיך 'לים' משם יעלה ל'רקיע', כל אחד לפני עניינו ומצבו, ומבטח לו שלבסוף יגיע עד 'כסא הכבוד'...

והעיקר להחשיב כל פעולה קטנה בידיעה ש'קובץ על יד ירבה', ידועים דבריו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (עיי' אמרי פנחס בפרשתן) על הנאמר בפרשתן (יד לה) 'במדבר הזה יתמו ושם ימתו', כי יתמו מלשון 'תם' ושלם, והנה תיבות 'יתמו' ו'ימותו' נכתבים באותם אותיות, וכל החילוק ביניהם אינו כי אם נקודה אחת קטנה שבאות תי"ו [המודגשת] ותו לא. מכאן ילמד האדם כמה יש ביד דבר אחד קטן להעלותו ממיתה לתמימות.

ומבאר הרה"ק המהרי"ד, דכבר שאלו תלמידי הבעש"ט - מדוע מצינו כי אף הצדיקים הגדולים ביותר שכבר קידשו עצמן עם רמ"ח איבריהם ושם"ה גידיהם בלתי לה' לבדו - עדיין עומדים הם בפני 'נסיונות' קשים ולא תמה מלחמתם עם היצר, אלא כי אחר שיהיה לו מלחמה גדולה^{יא} להבניע היצר - לפי רוב העבודה יתעלה למעלה למעלה עד שיזכה גם בעוה"ז בעודו בגוף לקדושת המלאכים^{יב}, ולכן אמר הקרא, אפילו אחר שכבר 'זכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם' עדיין תצטרכו להתייגע על 'ולא תתורו...' ורק כך תזכו לקדושת המלאכים 'והייתם קדושים לאלוקיכם'^{יג}.

כא. עובדא הוה בשני בחורים מופלגים שהרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע נענה פעם עליהם, אינטרעסאנט (מעניין) מי משניהם יצמח ויתגדל יותר מהשני, והנה בהיותם בגיל זקנה ושיבה פגשו השנים זה את זה, וישאל האחד, נו, מה נהיה למעשה, מה התשובה על שאלת הרבי, ענהו רעהו בלשון תמיה רבתי, מה נהיה... מה נהיה... עדיין ה'מערכה' בעיצומה, כלומר, כל זמן שנשמת האדם בקרבו הרי הוא נתון עדיין באמצע המלחמה, כי החומר איננו מניח לאף אחד עד הרגע האחרון (כיצד נוכל לקבוע כבר עתה מה נעשה עמנו ומה מצבנו...)

כב. וביותר הדברים אמורים ב'אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' - בדברים שנפשו של אדם מחמדתן - כל חד וחד בדיליה... מעשה שהיה בימי קדם כששלטו העוני והמחסור בכל פינה בעיה"ק ירושלים, והנה מדרכם של בית תלמודם של תשב"ר שהיו מעניקים לתלמידיהם פיסת 'מזונות' אחת לשלושים יום בכל 'ראש חודש', פעם היה תלמיד נבון שלגודל אהבתו אל אביו החליט לעצור בעצמו בכל כוחו מאכילת העוגה ולהגישה כ'מתנה' לפני אביו, מיד כשקיבלה מידי המלמד עטפה בנייר, ושמר עליה מכל משמר לבל יתנסה ב'נסיון' לאוכלה, ב'הפסקה' הראשונה פתח ה'עטיפה', הביט בעוגה וירא כי טוב - ולא יכול להתאפק, על כן נגס בה בצידה כשיעור 'כל שהוא', ומיד סגר הנייר, ב'הפסקה' הבאה שוב פתח ונגס בצידה השני... סוף דבר, בבואו לביתו הגיש את העוגה לאביו בקריאה של חיבה ראה נא אבי מה הבאתי לך מבית תלמודי... נתמלא לבו של האב צהלה ורינה, אבל כשפתח את הנייר ומצא שהעוגה נגוסה (געביסן) מכל צדדיה, אז זלגו עיניו מהתרגשות שני דמעות גדולות, בראותו עד כמה חשק בה הבן, וכבר 'נכשל' באכילה זעיר פה זעיר שם, ומכל מקום עצר בעצמו במסירות נפש להציל ככל האפשר להגיש לפני אביו מזה נתרגש האב פי כמה וכמה... אף לדידן ייאמר, אכן, נפלת ונכשלת, כבר נגסו בך בכל פינה ופינה, אדרבה, דייקא כשתשוב תחזור בך, ומעתה תעניק לאביך שבשמים את הנותר מהנגיסה והנשיכה ותערב מנחתך לפני הקב"ה פי כמה וכמה.

מעשה בבחור שנכנס אל א"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, בבכי תמרורים שהוא נופל בכל עת ברשתו של היצר, וכבר מיואש הוא מעצמו לגמרי, אמר לו הרבי, אילו ידעת איזה תענוג ושמחה יש בין מלאכי מעלה בראותם את ה'מלחמה' שהינך עורך עם יצרך, ובכוחותיך האחרונים הינך מנסה להתאבק עם יצרך לא היית בוכה, כי היית מחשיב עד מאד את עצם המאבק, בידיעתך עד כמה הוא חשוב בשמי מרומים (מבלי כל שייכות אם ניצחת בסוף דבר או לאו).

כג. כתיב גבי עבודת יום הכיפורים (ויקרא טז יז) 'וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו', ודרשו חז"ל (ירושלמי יומא ה ב) דאתי וכל לרבות מלאכי השרת, שאף עליהם נאמר האיסור להיות נוכחים בשעה שהכהן גדול נכנס אל הקודש עד צאתו. ובביאור הדברים כתב הרה"ק ה'ישמח משה' (פר' ראה ד"ה והיה המקום) שהמלאכים אינם יכולים להיכנס לפני ולפנים בקודש הקדשים בעת המובחרת בשנה זה יום הקדוש, כי רק הכה"ג 'שנזדכך על ידי בחירתו בטוב', היינו שעמד בנסיונותיו והתגבר על יצרו הרע, הוא לבדו יכול להיכנס לקודש הקדשים, משא"כ המלאכים שאין בהם לא יצר הרע לא קנאה ולא שנאה (שבת פט.). חסרה להם מעלה זו של עמידה והתגברות על הנסיון ע"כ לא ניתן להם להיכנס אל תוככי 'קדשי הקדשים'. ומכאן, שעל ידי ההתגברות בעת נסיון זוכה להתעלות למדרגה גבוהה יותר משל מלאך ה', ומהאי טעמא נקרא בית המקדש בלשון חז"ל (סנהדרין כ: ועוד) בית הבחירה - שע"ש 'בחירתו' בטוב חשובים הכהנים לעבוד עבודת המקדש.

מחמת האי טעמא כתבו הטעם שנקט התנא דמתניתין באבות (ה כב) לומר 'לפום צערא אגרא' בלשון ארמי הגם שכל המסכתא נשנית בלשון הקודש, דהנה מבואר בתוס' (ברכות ג. ד"ה היה) 'אומרים העולם, לכך אומרים קדיש בלשון ארמית, לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום, שלא יבינו המלאכים [כמאמרם] (שבת יב:) שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמית ויהיו מתקנאין בנו', והכי נמי אמר 'לפום צערא אגרא' בלשון שהם אינם יודעים כדי שלא יקנאו בישראל.

באר הפרשה - פרשת שלח

ביניכם. וצריך ביאור דבוודאי לא הייתה כוונת המלאכים לקבל את התורה אלא בפירושיה הפנימיים ללא קיום המצוות בפועל בזה העולם, ומה תשובה ענה להם משה, אלא ביאורו, כי אי אפשר לו לאדם לבוא לשלימות קנין וקדושת התורה רק ע"י העמידה בקשרי המלחמה והנסיונות, אמור מעתה כי המלאכים שאין ביניהם לא קנאה ולא תחרות, לא יצר ולא תאוות הלב מה ענין יש להם עם התורה... והיינו דאמרין, שרק האדם אשר בקרבו 'יצר בוער' לרע, זה האיש מעלתו גבוהה ביותר כשהוא כופה את יצרו למעלה ממדרגת המלאכים ובידו לקבל התורה¹.

ובך כתיב בפרשתן (יד כה) 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחריו'. ומבאר ה'אור החיים'

ומכאן ילמד כל חד בדיליה, שלא להתעצב אל לבו ולא יתייאש בראותו כי נסיונות פוקדים אותו ללא הרף², כי אדרבה הם באים להעלותו למעלה למעלה, וירגיע את עצמו כי אף צדיקי עולם ושרפי קודש עומדים בפני נסיונות קשים, ומשם כל מעלתם וגדולתם³.

וכבר איתא מהרה"ק הי"ש משמואל' זי"ע (פר' נשא תר"ע) על דברי הגמרא (שבת פח: פט.) ואמר ריב"ל, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא... אמר לו הקב"ה למשה, החזיר להן תשובה, אמר לפניו, ריבונו של עולם, תורה שאחה נותן לי מה כתיב בה... קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש

כד. ואל תבהל נפשך בראותך כי ה'עבודה' עולה לך בקושי, כי אדרבה סימן זה יהיה מסור בידך, כל דבר מצוה והתעלות כרוך בנסיונות וקושי, וכך נלמד מדברי הגמרא (שבת ט:) שאם התחיל בסעודה אינו צריך להפסיק לתפילה, והקשו 'מאימתי התחלת סעודה, רבי חנינא אמר משיתיר חגורו [שהיו נוהגים לחגור עצמם בחוזק וקודם האכילה התירו ופתחו את החגורה], מתקיף לה רב ששת טריחותרא למיסר המייניה [מדוע אינו צריך להפסיק ולהתפלל, וכי טירחא היא זו שצריך לאסור ולקשור חגורו], ועוד ליקו הכי וליצלי [שיעמוד בלא חגורה ויתפלל], ותירצו, משום שנאמר (עמוס ד יב) 'הכון לקראת אלוקיך ישראל' על כן צריך לחגור עצמו קודם התפילה. עכ"ד הגמ'. ולכאורה צ"ב, שהרי לא נזכר כאן שום תירוץ ויישוב על הקושיא הראשונה 'טריחותרא למיסר המייניה' [עיי"ש בתוס' (ד"ה טריחותרא) שכתבו 'ולא חייש לשנויי קושיא קמייטא']. וביאר הרה"ק ה'יהודי הקדוש' זי"ע (היהודי הק' עה"ת פר' משפטים) שאכן בזה שאמרו 'משום שנאמר הכון לקראת אלוקיך ישראל' תירצו גם את הקושיא הראשונה, כי אם מצווה היא להכין עצמו לתפילה ועליו לאסור חגורו, אם כן יש בזה טירחא רבתי... שהרי דרכו של היצר הרע להקשות כל עשיית מצווה, ואפילו פעולה קטנה שמצד עצמה אין בה שום טורח ומאמץ, אך אם יש מצווה בדבר ממילא נדרש יגיעה לעשותה, וכל קושיית הגמ' שאין בזה טירחא היינו רק לפי ההו"א שאין כאן מצווה.

ובזה ביארו מדוע בכו בני ישראל בפחדם הגדול מהעליה לארץ הקודש, ואילו למחרת אמרו 'הננו ועלינו', כי כל זמן שהדבר היה בגדר מצווה הייתה עליהם התגברות היצר, ומשבטלה המצווה נאזרו כגיבור חיל הננו ועלינו... וכבר אמר הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע שאם החזונית (פינטל) באתרוג הייתה מצוה והידור באתרוג, לא היו מוצאים על האתרוגים חזויות בנקל אלא בקושי רב ואחרי בדיקות וחקירות מרובות...

כה. ומוסיף שם המהרי"ד לאידך גיסא, שאף הזוכה ל'והייתם קדושים לאלוקיכם' ידע כי אין זה מכוחו כלל כי 'אלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו', והנה, המלאכים אין להם 'יצר הרע' ולא תאוות הגוף - ממילא אין קדושתם אלא מתנת שמים מבלי יגיעה ועבודה, כיו"ב, יביטו כל בני עולם כשהם עומדים ומצליחים בנסיונותיהם - שאין כאן אלא מתנת שמים, ומוסיף המהרי"ד בשם הרה"ק מסטרעליסק זי"ע שעיקר עבודת האדם להרבות בתפילה להפציר על כך מאבינו שבשמים, ואף הוא עצמו על כל ענין וענין שרצה להתחזק העיקר היה אצלו התפילה לה' שיעזור לו על זה, ולכן כתב 'יונתן' כמלאכיא - שאין להם יצר.. וזהו שהוסיף הכתוב 'אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים', שהיה רק באתערותא דלעילא...

כו. הוסיף המהר"ל (דרוש עה"ת יג.), שלכאורה יש להקשות מדוע אמר הקב"ה למשה 'החזיר להן תשובה', ולא ענה בעצמו למלאכים, ומבאר שלא רצה הקב"ה לומר שיש לאדם פחיתות וחסרון בבריאתו, ועל כן רצה שמשא בעצמו יאמר זאת (עיי"ש). ולמדנו מכאן דבר נפלא, כי על בני ישראל לדעת ולהשיג עניין זה שראויים הם לקבל את התורה מחמת היצר הרע שבקרבם, ועלינו להתבונן רבות במעלה זו, אשר אשרינו מה טוב חלקנו שאנו קרוצי חומר וזוכים לעשות נחת רוח לפניו ית"ש.

א) 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול', שרק על ידי שהלכו בחושך - שהמשיכו להלך בדרכם על אף החשכה והסתרות, לכן זכו ל'אור גדול'. וזהו מה שנאמר (מיכה ז ח) 'כי אשב בחושך ה' אור לי', שעל ידי חושך זוכים ל'ה' אור לי'.

ולא תתורו אחרי עיניכם - מעלת וחומר ענין שמירת העיניים בפרשתן (טו לט), 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' וגו'. ה'בית יוסף' (אבהע"ז סי' כא) מאריך הרבה בחומר האיסור ועונש מי שעובר עליו (עיי"ש בכל לשוננו), ומביא לשונו של רבינו יונה (אגרת התשובה יט כ) 'ואשר לא נשא עיניו זוכה ותחזינה עיניו בנועם ה' מדה כנגד מדה, שכך אמרו רז"ל (ויק"ר כג יג) כל הכובש עיניו מן העריות זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר (ישעיה לג טו) עוצם עיניו מראות ברע, ונאמר אחריו (פסוק יז) מלך ביופיו תחזינה עיניך^{כז}'.

הק' (אחר כמה קושיות בפסוק) כי כאן למדנו חשיבותם של העובדים את הבורא מתוך קושי ונסיונות, והעושה בן זוכה להיקרא עבד ה'. וזהו אומרו 'ועבדי כלב', התדע מדוע נקרא בשם 'עבדי' עקב - כשכר על אשר היתה רוח אחרת עמו. הגם שאף יהושע לא חטא כשאר המרגלים, לא קראוהו 'עבדי' כי היה לו סיוע, שהרי זכה לזה בזכות תפלת משה, וממילא לא בא לידי נסיון כלל, משא"כ כלב שנכנס תחת סכנת יצר הרע ותחל רוח רעה לפעמו, והראיה - שהלך ונשתמח על קברי האבות, כמו שאמר רוח אחרת עמו, ואעפ"כ - וימלא אחרי, פירוש השלים אחר רצונו יתברך, לזה זכה להקרא עבד ה' כמשה רבינו^{כז}.

התגברות זו יקרה בעיני ה', כי ע"י עמידתו במאבק ובקשרי מלחמה כשאינו נכנע לצר הצורר זוכה להתעלות במעלות רמות^{כח}. וכמו שפירש הרה"ק השפת אמת זי"ע (בהעלותך תרנ"ז) מה שנאמר (ישעיה ט

כז. ולעומת זאת, הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע היה דורש את הכתוב בפרשתן (יג יא) 'למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי' כמין חומר, שהנה תכלית ירידת האדם למטה לעולם הזה הוא בכדי להוסיף לנשמתו עוד תורה ומעשים טובים, והנה כאשר ירד למטה שכח מכל המטרה והתכלית ונהיה בבחי' מנשה - כי נשני אלוקים, גדי - הגד נא, וכי אינך אלא בן סוסי, במה עדיף אתה על פני הסוס... והרי שביד האדם להיות 'עבדי' או 'בן סוסי'...

מעשה בגנב שפרץ באישון ליל למשכן הסוסים, גנב משם סוס והטמינו במקום סתר, משחזר לגנוב סוס נוסף הורע מזלו ופגע בו בעל הסוסים, הלה שאלו ב' שאלות, א. היכן הסוס שחסר ממנין הסוסים. ב. מה מעשיך כאן באורוות הסוסים. נענה לו הגנב, הנה תשובה אחת לשתי השאלות, מלפנים בגלגול הקודם עבדת אצלי, אך לא נהגתי בך ביושר והעבדתך מעל הכוחות, ואף לא קיימתי 'ביומו תתן שכרו', על כן נגזר עלי שארד בגלגול לזה העולם בדמות סוס, בכדי שאעבוד אותך ובוזה אבוא אל תיקון נפשי, ואכן ירדה נשמתי בדמות סוס ועבדתך זמן רב, ועתה נשלם תיקוני ונהפכתי להיות בן אדם כשורש נשמתי בתחילה. ובוזה מיושבים כל קושיותיך, מה ששאלת הנה הסוס החסר, הרי הוא עומד לפניך, וזהו פשר מעשי באורווה, שממש זה עתה נהפכתי לאדם ועדיין לא הספקתי לצאת מהאורווה עד שהזדמנת הנה. שאל אותו בעל הסוסים לשמו, השיב לו שעדיין לא נקרא שמו בישראל, שהרי זה עתה נהפך להיות אדם ועדיין לא היה סיפק לקרוא לו בשם, שלחו בעל הסוסים לשלום, והוסיף להזהירו שמיום זה והלאה ינהג כראוי לבל יצטרך לירד שוב בדמות סוס. לאחר זמן הלך בעל הסוסים בשוק והנה רואה לנגד עיניו את אותו הגנב כשהוא מעמיד את הסוס הגנוב למכירה לכל המרבה במחיר, זעק עליו בעל הסוס, וכי חזרת להיות סוס... ישמע חכם ויוסף לקח לבל יהא כאותו הסוס וכאותו בן סוסי, אלא ימלא את התפקיד אשר עבדו נשלח לזה העולם.

כח. משל למה הדבר דומה, למי שמחזיק חפץ בידו, כיצד נבדוק אם הלה מחזיקו בכח או שאחזיתו רפה, ננסה לחלצו מידו ובזאת תבחן אחיזתו. עד"ז, המבחן לאדם האם אחיזתו בתורה ובמצוות היא ביד חזקה, כשהיצר מנסה 'להוציאו מידו' ולהפילו ממעמדו, אם הלה עומד כראוי על שלו הרי"ז סימן שאחזיתו כהוגן היא, ואם לאו הרי סופו מוכיח על תחילתו שמעולם לא גמר בדעתו לעשות רצון קונו.

כט. ועצה טובה כנגד היצר הרע איתא ב'קדושת לוי' (ד"ה עלו) לפרש האמור בפרשתן (יג יז) 'ועליתם את ההר', שכאשר בא היצר הרע אל האדם לפתותו לדבר עברה צריך שיאמר לו, הנה כל מגמתך הוא להכשילני לעשות

באר הפרשה - פרשת שלח

הרה"ק רבי שמואל מקאמינקא זי"ע ביאר כי 'לא תתורו' הוא מלשון 'נותר', וכלומר שעיקר אזהרת התורה היא שלא 'להתיר' ולהשאיר את המחשבה הרעה במוח, אלא תיכף ומיד יסלקנה מדעתו ולא ימשיך להרהר. וכיוצא בדבר פירש גם הרה"ק מקאברין זי"ע עפ"י מה דאיתא במדרש (בר"ר מד ה) שכל מקום שנאמר בו 'אחרי' הכוונה ל'מופלג' ומרוחק, וגם כאן שנאמר אחרי לבבכם ואחרי עיניכם הכוונה היא 'שעיקר החטא הוא מה שלא נזהר בהסתכלות השניה אחרי שנכשל כבר בהסתכלות אסורה בעיניו בשוגג בפעם ראשונה, שעל הראשונה אין לדנו כ"כ שהרי נעשית בלי כוונה, אבל כשהוא אינו שומר שוב את עיניו אח"כ זהו עיקר החטא' (הובא בתורת אבות ד"ה ולא) לא.

הננו ועלינו - ישוב בתשובה וייחשב כמי שלא נפל כלל בפרשתן (טו לט), 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', הנה 'מכת מדינה' היא הייאוש - שהאדם מתייאש מעצמו, ואחר שנפל ונכשל בחטא חותם עצמו ב'חותמו של...' בהחלטה כי כבר איננו שווה מאומה... וממילא כבר מותר לו הכל, כי ממילא כבר רחוק הוא מן הקדושה. וכה ביאר הרה"ק מויד'שויב זי"ע בספר 'סור מרע ועשה טוב' (בהקדמה לדרך עץ החיים) בשם הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע 'ולא

ה'חיד"א' (כסא דוד דרוש כו, וע"ע בפתח עינים שבת סד. ד"ה תנא) מפרש בלשון הפסוק, שהנה מובא בגמ' (שבת סד.) שלאחר מלחמת מדין אמרו שרי האלפים ושרי המאות למשה 'מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו, מיד ונקרב את קרבן ה', ולכאורה קשה מדוע הוצרכו לכפרה זו והלא מפורש בגמ' (קידושין לט:) 'מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה', ואם כן מה בכך שלא יצאו מידי הרהור. ומביא מה שכתב הרב מהר"י אירגאס (שו"ת דברי יוסף סי' ס) שכל דברי הגמ' נאמרו באופן שמחשב לעשות עברה ולא עשה, וכגון שחשב ללבוש שעטנז ולבסוף לא לבש, אמנם במקום שהמחשבה עצמה היא עברה, א"כ ודאי שצריך כפרה על עצם המחשבה, ועל כן הוצרכו להביא כפרה על שלא יצאו מידי הרהור. עפ"י מבאר החיד"א לשון הפסוק, שהזהירה תורה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, שמא תאמר אין זה אלא הרהור ואין הקב"ה מצרפו, לזה אמר אשר אתם זונים, ר"ל שזה עצמו נחשב למעשה ולגוף האיסור, והטעם שהחמירה התורה כל כך הוא משום שאחריהם - כלומר מחמת מה שיהיה 'אחרי', שמדרך הרהור רע שמביא לידי חטא ולידי מעשה. ומסיים בדברי רבינו יונה שהמסתכל הרי הוא נחשב כמומר לדבר אחד (והיינו כמי שרגיל בכך בשאט נפש).

תאוותך, והנך מפתה אותי כי כדאי לי לעשות זאת שע"ז יהא לי תענוג, אם כן איפוא, מוטב לי שלא לשמוע בקולך ואז יהיה לי תענוג תמידי לעולם מאשר אשמע בקולך ואז יהא לי תענוג לשעה מדבר הפסד, וזהו שאמר הכתוב 'ועליתם את ההר', כי 'הר' רומז ליצר הרע שנקרא הר (סוכה נב), והכוונה שמעצם פיתוי היצר לתענוג אסור רח"ל יתעלה על ידי שלא ישמע אליו ויהיה לו תענוג מאת הקב"ה המשלם שכר טוב ליראיו.

ל. וכבר אמרו, שבריש הפרשה אנו מוצאים שהקב"ה אמר לו למשה רבינו 'שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען', ואף על פי שמאת ה' היתה זאת, מכל מקום כמה מכשול וכאב יצא מאותו 'ויתורו'. ומכאן קל וחומר, אם בעת שציווה הקב"ה 'ויתורו' יצא מה שיצא, אם כן מה נוראות הם תוצאותיו של ולא תתורו - אם יתור האדם חלילה אחר לבו ועיניו.

לא. מסופר על הגאון ר' זלמליה מוואלוז'ין זי"ע תלמידו של הגר"א מוויילנא זי"ע שכשהוכרח לילך ברחובות העיר וויילנא היה מהלך בצידי הרחוב תחת המקום אשר היו צינורות מקלחים שופכים, משנשאל על מנהגו זה שהרי קרוב לודאי שאסור להרהר שם בדברי תורה, והשיב להם, כי אם יהלך באמצע הדרך יעבור על מה שאמרו חז"ל (עירובין יח:) 'אחורי ארי ולא אחורי אשה', 'על כן אני בוחר הרע במיעוטו לילך דרך זו' (הובא בתולדות אדם). וללמדנו כי מוטב להרהר בשופכין מאשר להרהר ב...
פעם נתלוותי לכ"ק אאדמו"ר זי"ע בדרכו ברחובה של עיר, ולפתע, כאשר הגענו לקרן זוית, משך אותי עמו לתוך 'צפרדע' (פח זבל גדול), באומרו 'כאן מריח טוב יותר משם'... כי היתה שם קבוצת נשים... וזאת למודעי כי אאדמו"ר היה איש 'מיושב בדעתו', ולא היה זה כלל מדרכו... אך כך הוא הדרך הישרה לקפוץ ולברוח כמו מפני השריפה...

נתגבר לשוב בתשובה, לעלות אל ארץ הקודש מתוך אמונה ובטחון בה', ואכן, בדרך עלייתם מתו, וזבאו בזה לדרגת 'מת מתוך תשובה סימן יפה לו', ואין לך תשובה גדולה מזו, כי הקב"ה קיבל אותם ואת תשובתם השלימה.

עפ"י האמור מבאר ה'חתם סופר' הא דאמרו חז"ל (שבת צו: צו.) 'תנו רבנן מקושש זה צלפחד דברי רבי עקיבא, אמר לו רבי יהודה בן בתירא, עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדברך (שהמקושש הוא צלפחד) - התורה כסתו ואתה מגלה אותו. ואם לאו - אתה מוציא לעז על אותו צדיק (צלפחד). אלא מהיבא הוה מועפילו (היינו שצלפחד מת בהיותו מהמעפילים)'. והנה, אם נאמר כפי הנראה בפשטות שהמעפילים רשעים היו שהלכו נגד רצונו של מקום, אם כן אף רבי יהודה בן בתירא האומר שצלפחד מן המעפילים היה, הרי הוא מוציא לעז עליו או מגלה מה שהתורה כסתה. ובע"כ תאמר, כי המעפילים אכן היו צדיקים וקדושים, וכל העפלתם לא הייתה אלא מתוך מטרה לשוב בתשובה, ואכן, מתו מתוך תשובה, ולזה אמרו בנותיו שאביהם בחטאו מת - היינו מתוך תשובה על חטאו.

למדנו מכאן - שלעולם לא יתייאש אדם, אלא תדיר ככל עת זכבל מקום ימשיך בעבודת התשובה, ואף אם נראה לו שאפסה כל תקוה וכל שערי מעלה ננעלו בפניו, עדיין עליו להמשיך בתשובתו כי לסוף יקבלוהו ברחמים וברצון יב.

לא ידח - אין מי שמרוחק מהבורא

ואל יאמר אבדתי גם אבדתי, נתרחקתי כל כך מבוראי עד שאינו מרחם עלי, דאיתא בספר 'שפתי צדיקים' להרה"ק רבי פנחס מדינאוויץ זי"ע (בפרשת ד"ה או יאמר

תתורו אחרי... ואחרי... - אף אם נכשלת בעוונות החמורים ביותר אל תתיר את הקשר, עמוד עמוד על משמרתך, וייחשב לך כמי שלא נכשלת מעולם (ואף הפוגם עדיין נחשב 'נוטר' כשיחזור בתשובה).

נוראות מצינו במשנת הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ת"מ שלח ד"ה בענין שילוח מרגלים) המבאר את כל השתלשלות פרשת המעפילים, שנאמר (יד מ) 'וישכימו בבוקר ויאמרו הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו'. ומשה הזהירם שלא ימהרו לעלות אל ארץ ישראל, ואכן בדרך עלייתם מתו. ולכאורה צריך ביאור מה חשבו אותם מעפילים בהמרותם את פי ה', הרי כבר ראו ביום האתמול שנענשו המרגלים בהמרותם את פי ה'.

ומבאר החתם סופר, כי כל חטאם של מרגלים היה בהסרת בטחונם מה', כי אכן אמת היה הדבר 'כי עז העם היושב בה', אבל היה להם לבטוח בה', והם לא בטחו בישועתו. ויהי ממחרת, התעוררו לשוב בתשובה שלימה, וכתשובת המשקל 'באותו מקום ובאותו זמן' רצו לעלות לארץ ישראל אל מקום הכנעני והעמלקי - להראות רוב בטחונם בה', אך הקב"ה שלח ביד משה עבדו לומר להם לא תעלו ולא תלחמו. והם חשבו שהבורא דוחה אותם מתשובה, ולא אבו לשמוע בקול דברים אלו, כפירוש ה'של"ה' הק' (שער האותיות אות ק' בשם אביו הק') בדברי חז"ל (פסחים פו:) 'כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא', כל מה שיאמר לך הקב"ה שהוא בעל הבית בעולם הזה עשה וקיים, חוץ מצא - אם יאמר לך הקב"ה צא ממחיצתי, אינני מקבל תשובתך, בזה לא ישמע לקולו כלל, אלא ישוב אל הבורא ביתר שאת ויתר עז. וכך נמי אמרו המעפילים - לא נשמע להקב"ה האומר שאבדה תקוותנו, אלא

לב. נוראות מצינו בתורתו של הרה"ק ה'מי השילוח' (נשא ד"ה דבר), שהנה כתיב בפר' נשא (ה ו-ח) שהגוזל את הגר שאין לו יורשים ונשבע לשקר שלא גזל, והודה לאחר שמת הגר שמביא את הקרן והחומש אל הכהן, ומבאר כי לכאורה נראה שחטא זה אין לו תקנה, שהרי מת הגר ואין לו יורשים שיוכל להשיב להם, אך מכל מקום פתח הקב"ה שערי תשובה, שיתקן את החטא על ידי שישלב לכהן, כי הקב"ה יש לו 'עצות לבל ידח ממנו נידח', ואין לך דבר העומד בפני התשובה, ומכאן נלמד גם לענין החטאים שנאמר בהם שאין להם תשובה, שאין הכוונה כפשוטו, כי אפילו במצב שנראה כ'לאחר ייאוש' ואין שום דרך לתקנו, עדיין יש לו להקב"ה עצות היאך לקבל את האדם הדופק בתשובה. ולא עוד, אלא שמקור מצוות 'יודוי' לחוטא השב מחטאו נאמר בעניין זה, וכדכתיב (שם ז) 'והתודו את חטאתם אשר עשו', וכמבואר ברמב"ם (פ"א מהל' תשובה ה"א) ובחינוך (מצוה שס"ד), והרי שפרשה זו היא 'בניין אב' לכל יסוד דרכי התשובה, כי מכאן נלמד שבכל מצב שהוא הקב"ה נותן את הדרך היאך נוכל לשוב לפניו.

באר הפרשה - פרשת שלח

הוא רח"ל, אלא ידע כי עדיין מאמין הוא בהקב"ה, כי בפנימיות נפשו של כל אחד מישראל חקוקה האמונה בהקב"ה ה', ואין זה אלא התגברות היצה"ר המנסה בכל כוחו להשפילו, וממילא לא יפול ברוחו.

ובך איתא מהרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע (פכ"ט) ללמוד מהאמור בפרשתן (יד מ) 'וישכימו בבוקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה', ולכאורה יש לתמוה שהרי אמש אמרו להם המרגלים 'לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו' (פסוק לא), והכוונה היא כלפי מעלה [בדרשת חז"ל המובאת ברש"י], וגרמו לכל העם שלא להאמין בהקב"ה אשר ביכולתו להביאם אל הארץ, ואם כן מניין שב להם הבטחון והאמונה בהקב"ה עד שאמרו 'הננו ועלינו', ולא מצינו בשום מקום שהראה להם משה רבינו איזה אות או מופת על גבורתו של הקב"ה. אלא מכן הוכחה ברורה כי בני ישראל בעצמותם הם מאמינים בני מאמינים, אלא שהתלבש בהם הסט"א לטשטש את האמונה, וכאשר קצף עליהם הקב"ה ואמר 'עד מתי לעדה הרעה הזאת' (פסוק כז) וכו', מיד נכנע ונשבר 'לב עיקש' ששרר עליהם, וכדכתיב (פסוק לט) 'ויתאבלו העם מאוד', ונשבר כח הקליפה, וממילא חזרו ישראל לאמונה המוטבעת בהם כבראשונה, וכבר רצו להעלות לארץ ישראל בתוקף האמונה שבם. ומסיים הבעל התניא זי"ל, ומזה יכול ללמוד כל אדם שנופלים לו במחשבתו ספקות על אמונה, כי הם דברי רוח הסט"א לברדה המגביה עצמה על נפשו, אבל ישראל עצמן הם מאמינים. עכ"ל לה.

הג' עה"פ ועתה יגדל נא), שבוודאי לא הסתפקו המרגלים בכוחו ויכולתו של השי"ת, אלא (ז"ל), 'כי באמת יודעים היו שהיכולת ביד הקב"ה להנהיגם למעלה מהטבע, כי כבר הורגלו בכמה ניסים פלאים, אמנם היו סבורים, אחר שכבר נתלכלכו בכמה חטאים ב'עגל' וגם ב'מתלוננים', אולי גרם החטא שאין אנו כדאין עוד שיעשה הקב"ה עמנו ניסים, ולהנהיגנו למעלה מהטבע. ובאמת זו הייתה כוונת השי"ת בשליחת המרגלים כדי שיראו שם את הנפילים בני ענק ויבינו שבדרך הטבע אי אפשר להם לכבוש את ארץ ישראל, ואעפ"כ יכנסו לארץ ויקבלוה בתורת מתנה, או אז יוכחו לראות כי לעולם רחמי הקב"ה אב הרחמן על בניו רחומיו, ולעולם יעשה להם ניסים מחמת אהבתו עליהם.

מבאן תשובה כנגד אותם הרהורי ייאוש המנקרים בלב האדם, לאמר, ידעתי גם ידעתי, שהקב"ה הוא אב המרחם על בניו, אך אני כבר נדחיתי לגמרי, ואף שאמר הפייט 'הטוב ומיטיב לרעים ולטובים' אינני בכלל זה (כמאמר העולם, שלכל 'כלל' יש יוצא מן הכלל), כי אין זה אלא לסתם 'רעים', אבל לא לרע כמוני... ובאמת טענה זו אין לה שחר, ומעיקרא פירכא היא, ואדרבה תגל נפשו בה' ובישועתו ויראה פלאות בזכות אמונתו ל'.

עוד 'חיוק' גדול למדנו מפרשתן, שגם אם יש לו לאדם 'נפילה' ואינו מרגיש את אור האמונה או אפילו אם ח"ו יש בו הרהורי כפירה רח"ל אל ירך לבבו ואל יתייאש מתוך מחשבה פסולה על מצבו השפל וכי 'כופר'

לג. הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע היה אומר על דבריהם (תענית כט). 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא (יד א) - אמר רבה אמר רבי יוחנן, אותו היום תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה, אתם בכיתם בכייה של חינו, ואני קובע לכם בכיה לדורות'. ואם במידת פורעניות כך, עאכ"כ שבמידה טובה המרובה ממידת פורעניות - וודאי שאם ישמח האדם אפילו שמחה של חינו יקבע לו הקב"ה שמחה לדורות.

לד. 'מעשה' במשגיח שדרש בישיבתו אודות חשיבות לימוד המוסר, וכה אמר בדבריו, ספר 'מסילת ישרים' הוא 'תעודת הזהיו' (ID card) של בחור בישיבה, אחד מהבחורים שניחן במידה יתירה של תמימות הוצרך באותם הימים לעבור את גבולות ארצו, נטל עמו את ה'מסילת ישרים' והראהו לשומר הגבולות כ'פספורט' (Passport), השומר הביט בו בתימהון, וכי זו היא תמונתך, ענה הבחור, אכן כן, זוהי תמונת דיוקני, כי כך נולדתי - נשמה שנתת בי טהורה היא, אמנם יתכן ששינתי צורת פני, אבל מתחילת דבר זו הייתה תמונתי - באותה שעה כשר היה. באמת אמרו כשיכיר האדם מהי תמונת דיוקנו באמת וכל שינוי בתמונתו אינו אלא שינוי חיצוני, ולא במהותו הפנימית בתור יהודי שהרי יהיה מה שיהיה - הרי הוא בן לאביו שבשמים, אז יבין שבכל עת אפשר לו לרחוץ עצמו ולשוב לתבניתו שמתחילה...

לה. מעין הדברים ביארו, כי בא למדנו שכל כוחו של היצר הרע הוא רק לבלבל את האדם בדמיונות שוא, ועל כן בשעה שהתגבר היצר רעדו עד כדי מוות מאותם ה'נפילים', ואילו ברגע שהיצר הניחם לנפשם נתפקחו והבינו שאין כאן כלל ממה לחשוש ולפחד עד שאמרו 'הננו ועלינו'.

באר הפרשה - פרשת שלח

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שנזכה כולנו יחדיו להאמין ובקרוב יאיר אור חדש על ציון 'וימלא כבוד ה' את בה' באמונת איתן, להתקדש בקדושה העליונה, כל הארץ' בב"א.

וכך היה אומר הרה"ק מקאצק זי"ע, כי אכן אמת הוא שהיצר 'אריה' הוא, אלא שהוא אריה מ'נייר' – יגש ויתחיל לקרעו ויראה כי בידו וביד כל אחד לקרעו.

ומעניין לעניין באותו עניין, כתיב בפרשתן (טו לט) 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם', שמעתי לבאר בדרך רמז, דהרבה פעמים נראה לו לאדם שאין ביכולתו לקיים מצוה פלונית, כי איננה לפי טבעו או ש'המציאות' איננה נותנת לו לקיים מצוה זו, ועל האדם לאזור כגבור חלציו ולדעת ש'אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו', ואם הוא נצטווה במצוה זו בוודאי יש לו את הכח והיכולת לקיים המצוה בשלימותה. וילמד ממצות ציצית, שהרי 'לעולם' אסור ללבוש צמר ופשתים יחדיו משום איסור שעטנז, ובספרים נתבאר דצמר ופשתים הם ענינים נגדיים עד שאי אפשר שיתחברו ביחד, לכן נאסר החיבור שלהם באיסור שעטנז, ואפ"ה במצוות ציצית מצינו שהותר איסור שעטנז (יבמות ד.), ומכאן תבין, דלצורך מצוה אפשר לחבר אפילו דברים נגדיים, ויש ביד כל אחד להתגבר על ההתנגדות ולהתחבר לצורך מצוה, וזאת אמרה תורה, וראיתם אותו - ראו נא את הציצית, והתבוננו שכל דבר המפריע ומתנגד יכול להיות חבר ושותף כשמגיע לקיום מצוה, וזה יתן לכם כח לקיים וזכרתם את כל מצוות ה', להתגבר על כל הטרדות והמניעות בקיום המצוות, וגם מה שנראה כמונע יצליח, ויתקיים בכם ועשיתם אותם.